

DIAK

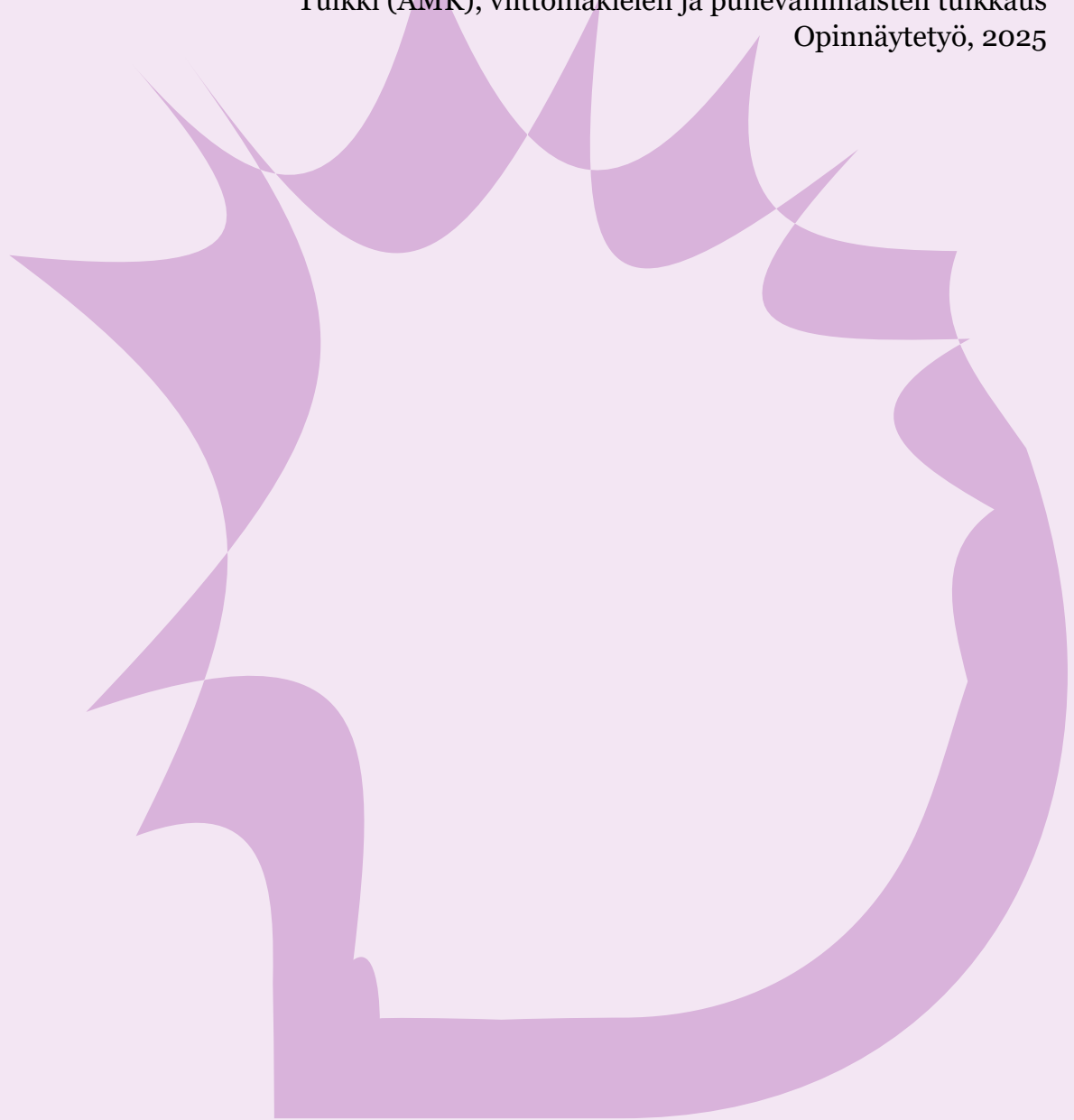
Elizaveta Valve

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Tulkki (AMK), viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus

Opinnäytetyö, 2025

Mikaela & Thomas -keskusteluohjelman tutkimus

Käännöksen, tulkkauksen ja jälkitulkkauksen dokumentointi

TIIVISTELMÄ

Elizaveta Valve

Mikaela & Thomas -keskusteluohjelman tutkimus - Käännöksen, tulkkauksen ja jälkitulkkauksen dokumentointi

36 sivua ja 2 liitettä

Kevät 2025

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Tulkki AMK, Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja dokumentoida Mikaela & Thomas –viittomakielisen keskusteluohjelman tulkkaus ja äänityöskentely. Tarkoitus oli tutkia ja dokumentoida ohjelman tekoa, ja tehdä sen pohjalta kehitysehdotuksia. Työn tilaaja oli Yleisradio Oy. Yhteistyö suoritettiin Viittomakielialan Osuuskunta Vian tulkkien kanssa, jotka tulkaavat ohjelmaa.

Tutkimus suoritettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä oli käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastatteluja oli yhteensä neljä, jotka suoritettiin ohjelmaa kääntäville ja tulkaaville tulkeille. Haastattelujen litteroimisen jälkeen ne analysoitiin koodaamalla. Haastatteluista saatujen tietojen ja teorian pohjalta tavoitteena oli luoda pohjaa suomalaisen viittomakielisen materiaalin kääntämiselle puhutulle suomen kielelle.

Haastattelussa selvisi, että kääntäminen ja jälkiäänittäminen asettaa tulkit uniikkiin asemaan, joka tarvitsee eläytymistä ja itseohjautuvuutta. Valmisteltu käännös eroaa tulkaustilanteesta, ja jälkiäänitys lähentelee enemmän dubbausta. Tulkit toivoivat ulkopuolisen näkökulmaa jälkiäänitykseen ja ohjaajan kaltaista henkilöä kontrolloimaan prosessia.

Mediatulkausta on tutkittu niin Suomessa kuin muuallakin maailmalla niukasti, ja alan ammattilaiset oppivat mediatulkkauksesta tekemällä ja opettamalla toisiansa. Viittomakielialan Osuuskunta Vian tulkit ovat kehittäneet niin yhdessä kuin yksikseen erilaisia tapoja kääntää ja tulkata ohjelmaa.

Asiasanat: Käännös, suomalainen viittomakieli, media, jälkiäänitys, dubbaus, audiovisuaalinen kääntäminen, teemahaastattelu

ABSTRACT

Elizaveta Valve

The documentation and research of Mikaela & Thomas - talk show's translation and voice over

36 pages 2 appendices

Spring 2025

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Humanities

Interpreter, Interpreting in Sign Language and Alternative and Augmentative Communication

The objective of this research-oriented thesis was to research and to document the interpreting and the voice work behind the Mikaela & Thomas – talk show. The show's language is Finnish Sign Language. The goal was to examine how different interpreters interpret and translate the show. This thesis was made in cooperation with interpreters who work with Via Sign Language Sector Cooperative, and with Finland's national public service broadcasting company Yle.

The research was carried out as qualitative research, and the material was gathered in form of semi-structured interviews. Four of the show's interpreters were interviewed. The interviews were transcribed and the material was analysed. From the data gathered the intent was to make frames for the translation of the signed material into spoken language.

From the results of the study it can be concluded that making the translation and the voice over puts the interpreters into an unique position, which requires an ability to act and to be self-imposed. Prepared translation differs from interpreting, and voice over is closer to dubbing. The interpreters wished for an outsider's point of view for the voice over and they also wished for a figure such as a director to control the process.

There is little research regarding media interpreting, both in Finland and around the world. The professionals learn how to interpret in media by doing and by teaching each other. Via Sign Language Sector Cooperatives interpreters have developed both together and alone different ways to interpret and to translate the talk show.

Keywords: Translation, Finnish Sign Language, media, voice over, dubbing, audiovisual translation, semi-structured interview

VIITTOMAKIELINEN TIIISTELMÄ

Elizaveta Valve

Mikaela & Thomas keskusteluohjelman käännöksen ja jälkitulkkauksen dokumentointi ja tutkimus

36 sivua ja 2 liitettä

Kevät 2025

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Tulkki AMK, Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkauksen

<https://youtu.be/mM2LVs-DIPk>

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 MEDIATULKKAUKSEN SANASTOA	5
3 MEDIATULKKAUS.....	8
3.1 Tulkki ja jälkiäänitys	8
3.2 Tulkkaminen ja kääntäminen	9
3.3 Audiovisuaalinen kääntäminen	10
4 TV – JA MEDIATULKKAUS EUROOPASSA	11
5 TEKOÄLY JA VIITTOMAKIELI.....	12
6 YLE TYÖELÄMÄKUMPPANINA JA TILAAJANA.....	14
6.1 Tilaaja Yleisradio.....	14
6.2 Toimittajat ja viitotut ohjelmat.....	15
6.3 Kuvaukset Ylellä ja tulkit	15
7 OHJELMAN SUUNNITTELU, KÄÄNNÖS, TULKKAUS JA JÄLKIÄÄNITYS.....	16
7.1 Mikaela & Thomas – ohjelma.....	16
7.2 Ohjelman suunnittelu ja kuvaukset	17
7.3 Tulkin rooli kuvauspäivänä.....	18
7.4 Ohjelman käännös	18
7.5 Jälkiäänitys ja dubbaus	19
7.6 Viittomakielialan Osuuskunta Vian tulkkien uniikki asema	19
8 VIERAIDEN KOMMUNIKAATIO – TULKKAUS VAI JÄLKIÄÄNITYS.....	20
8.1 Yksi viittova vieras.....	20
8.2 Yksi puhuva vieras	21
8.3 Yksi viittova, yksi puhuva vieras.....	21
9 VIITTOMAKIELISEN OHJELMAN TEKO JA JÄLKIÄÄNITYS.....	22
9.1 Tarve jälkiäänitykselle ja äänimaailma	22
9.2 Viittomakielinen ohjelma kieltä osaamattomien tekemänä	23
10 AINEISTO JA MENETELMÄT	24

10.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	24
10.2 Teemahaastattelut ja anonymiteetti	25
11 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA PROSESSI.....	27
12 KEHITTÄMISEHDOTUKSET	28
12.1 Kehittämisehdotukset koskien käännöstä	28
12.2 Kehittämisehdotukset koskien tulkkausta.....	29
12.3 Kehittämisehdotukset koskien äänityötä ja jälkiäänitystä	30
12.4 Muut huomiot	30
13 POHDINTA	31
LÄHTEET.....	33
LIITE 1. Kysymykset Osuuskunta Vian tulkeille	37
LIITE 2. Asiantuntijahaastattelu 17.9.2024, Mikaela Tillander	38

1 JOHDANTO

Mikaela & Thomas -keskusteluohjelmaa on nähty Ylen kanavalla ja Yle Areenassa vuoden 2020 alusta asti. Ohjelman toimittajina ovat Mikaela Tillander ja Thomas Sandholm, joista kummatkin ovat tuttuja muun muassa Yle Uutiset viittomakielellä -ohjelmasta. Mikaela & Thomas ohjelma on viittomakielinen keskusteluohjelma. Jokaisessa jaksossa toimittajan lisäksi on vieras tai useampi vieras, ja toimittaja sekä vieras keskustelevat jostakin tietystä aiheesta, projektista tai ilmiöstä. Ohjelman kesto-aika on noin neljätoista minuuttia, se tulee televisiosta lauantaisin ja se ladataan Yle Areenaan sunnuntaisin.

Koska ohjelman kieli on suomalainen viittomakieli, ohjelma käännetään puhutulle suomen kielelle ennen kuin se nähdään televisiossa. Siitä ovat vastuussa tulkkauspalveluyrityksen Viittomakielialan Osuuskunta Vian tulkit. Opinnäytetyön teon aikana ohjelmalla on neljä vakituista tulkkiä, jotka vuorotellen kääntävät tai tulkkaavat ohjelmaa. Jos jaksossa ei ole tulkkausta, siitä tehdään käännos suomen kielelle. Tulkkaukseen tai käännökseen vaikuttaa se, millä tavalla ohjelman vieraat kommunikoivat: viittovatko he, mitä viitottua kieltä he viittovat, viittooko kahdesta vieraasta vain toinen vai ovatko kaikki vieraat puhuvia. Käännos- ja tulkkausratkaisua on kokeiltu ohjelman teon aikana useampia, ja tulkeilla on eri työskentelytapoja.

Tämä on ensimmäinen opinnäytetyö Ylen viittomakielisistä ohjelmista. Opinnäytetyön aihe ja idea tulivat suoraan Vian tulkeilta, jotka työskentelevät ohjelmassa. Vaikka tilaajani on Yle, tein paljon yhteistyötä Vian tulkkien kanssa, seurasin heidän työtään, tein havaintoja käännos- sekä tulkkaus prosesseista, ja seurasin eri ohjelmien kuvauksia ja jälkityötä. Iso osa opinnäytetyötäni oli eri toimintatapojen dokumentointi. Tutkimuskysymykseni ovat tässä opinnäytetyössä seuraavat: Kuinka ohjelmaa tulkitaan ja jälkiäänitetään? Mitä jälkiäänitys pitää sisällään? Mitkä tulkkaus ja käännos menetelmät on koettu onnistuneiksi ja mitkä ei? Tämän opinnäytetyön kannalta ovat oleelliset myös näiden neljän tukin teemahaastattelut.

2 MEDIATULKKAUKSEN SANASTOA

Tulkkipireissä on oma ammattimurteensa. Monet näistä termeistä ovat epävirallisia, joilla tulkit selkeyttävät itselleen ammattisanastoa. Tässä luvussa selitän opinnäytetyössäni käytettyjä ja aiheen kannalta oleellisia termejä.

Dubbaus – jälkiäänitys tai jälkiäänityksen muoto. Ääni nauhoitetaan valmiin äänen tilalle jälkikäteen joko sen takia, että uusi äänitys on eri kielinen tai alkupepäinen äänilähde on heikkolaatuinen (Koulukino, 2024). Dubbauksen ja jälkiäänityksen ero voi olla se, että dubbauksessa pyritään synkronoimaan kohdekielinen tuotos muistuttamaan mahdollisimman läheisesti alkuperäistä tekstiä, niin visuaalisesti kuin äänellisestikin. Aivan kuin kääntäjä pyrkisi luomaan illuusion, että tuotos oli jo alun perin kohdekielellä. (Heikkinen, 2007, s. 237.)

Konsekutiivitulkkaus – peräkkäistulkkaus. Tulkattava osapuoli puhuu ensin asiansa alusta loppuun asti, minkä aikana tulkki sisäistää viestin ja mahdollisesti kirjoittaa muistiinpanoja. Kun tulkattava osapuoli on lopettanut, on tulkin vuoro tulkata koko kuulemansa viesti. (Tommola, 2004, s 56.)

Kääntäjä - Mikaela & Thomas -ohjelmassa kääntäjä on ammattitulkki, jonka tehtävä on kääntää nauhoitettu ohjelma joltain viitotulta kieleltä puhutulle suomen kielelle. Hän tekee käännöksen käsikirjoituksen muotoisesti omaan tahtiinsa kuvausten jälkeen, eikä hänen odoteta tekevän sinä päivänä muita tulkkaustoimeksiantoja.

Laadunvalvoja – Mikaela & Thomas -ohjelmassa laadunvalvojaa tarvitaan, kun tulkki tai kaksi tulkkiä tulkkavat ohjelmaa sohvalta. Laadunvalvoja seuraa tulketta ja tekee tarvittaessa muistiinpanoja virheistä, jotka sitten korjataan uusintaottoina kuvaustilanteessa tai jälkiäänityksenä. Ääritapauksissa laadunvalvoja voi keskeyttää kuvaukset, jos tulkki tekee merkittävän tai toistuvan virheen (henkilökohtainen tiedonanto 11.12.2024). Pienempien virheiden korjaukset voidaan tehdä kuvaustilanteen lopussa yksittäisten kysymysten uusintaottoina. Näissä tilanteissa kuvauksissa mukana olevat henkilöt eivät välttämättä edes tiedä, kenen

(tulkin, haastateltavan, toimittajan vai ohjaajan) tekemän virheen vuoksi jokin kysymys-vastaus –pari otetaan uudestaan.

Reletulkkkaus – tulee englannin kielen sanasta relay. Tulkkaus välikielen kautta. Esimerkiksi lähtökieli on ruotsalainen viittomakieli, jonka kuuro tulkki tulkkaa suomalaiselle viittomakielelle, ja kuuleva tulkki tulkkaa puhutulle suomen kielelle. Reletulkkkausta käytetään usein konferenssitulkkauksessa (Kieliasiantuntijat, i.a.-a).

Simultaanitulkkaus - samanaikaistulkkaus. Tulkkaus tapahtuu samanaikaisesti alkuperäisen puheen kanssa. Simultaanisti voi tulkata viittomakielelle ja puhutulle suomen kielelle. (Suomen Tulkkauspalvelut, i.a.)

Sohvatulkki - epävirallinen, Vian tulkkien käyttämä termi. Kun vieras on puhuttua suomen kieltä käyttävä vieras, sohvatulkki istuu vieraan ja toimittajan kanssa studiossa sekä tulkkaa koko ohjelman ajan toimittajaa puhutulle suomen kielelle ja vierasta suomalaiselle viittomakielelle.

Spiikkaus – etukäteen kirjoitetun puhetulkkaus tai tekstin ääneen luku tallennetta varten. Epävirallinen termi, jonka määritelmä vaihtelee. Yleensä kaikkea ääneen puhuttavaa tulkkausta voidaan kutsua spiikkaukseksi. Mikaela & Thomas -ohjelmassa valmiin käännöksen ääneen lukua ja nauhoitusta kutsutaan spiikkaukseksi.

Tukitulkki - tulkki, joka varmistaa tulkkausvuorossa olevan tulkin tulkkeen oikeellisuuden ja tarjoaa tarvittaessa apua, esimerkiksi näyttämällä viittomia. Yleensä kahdestaan työskentelevät tulkit vuorottelevat sitä, kenen vuoro on tulkata ja kenen vuoro on varmistaa toisen tulkkeen oikeellisuus. Jos tulkkien tehtävä on tulkata useampaa kuin kahta osapuolta, tulkki ja tukitulkki voivat keskenään päättää, tulkkavatko he samaan aikaan eri puhujia vai tulkkako yksi tulkki kaiken.

Tulkki – asioimistulkin ammattisäännösten mukaan (Kieliasiantuntijat, i.a.-b) tulkki on tulkkauksen asiantuntija, joka on tulkkaustilanteessa puolueeton viestin välittäjä. Tulkit voivat olla puhuttujen kielten tulkkeja, viittomakielen tulkkeja, kirjoitustulkkeja ja puhetta tukevien tai korvaavien menetelmien tulkkeja. Tulkillla on

vähintään kaksi työkieltä, tulkatessaan tulkki ei tulkkaa sanasta sanaan vaan välittää kieleltä toiselle asian sisältämän merkityksen. Tulkki tuntee tulkkaamansa kielen ja aihepiirin tavanomaista syvemmin, ja osaa tulkatessa huomioida kielten kulttuurin. (Tommola, 2006, s. 25–26). Tulkki valmistautuu toimeksiantoon etukäteen ottamalla selvälle tulkattavan tapahtuman sisällön.

Tulke - tulkin tuottama tulkkaus. Epävirallinen termi. Tulkkeen voi nauhoittaa ja sen voi katsoa ja kuunnella uudestaan. Näin voidaan varmistaa, vastaako tulke lähtötekstiä.

Tekstittäjä - Tekee ohjelmatekstitykset. Ohjelmatekstityksellä tarkoitetaan suomenkielisten ohjelmien tekstitystä suomeksi ja ruotsinkielisten ohjelmien tekstitystä ruotsiksi (Yle, i.a.). Tekstittäjä käyttää osittain hyväksi kääntäjän kirjoittamaa käännöstä, mutta silti he käyvät kaikki puhetulkkaukset läpi, ajoittavat tekstitykset videoon ja saattavat tiivistää tekstejä (Ilkka Kilpeläinen, tuottaja, henkilökohtainen tiedonanto 23.10.2024).

Työelämäntulkki - kun Mikaela tai Thomas tarvitsevat työpaikallaan tulkkausta, he tilaavat tulkin Kelan kautta (Ilkka Kilpeläinen, tuottaja, henkilökohtainen tiedonanto 21.10.2024). Mikaela & Thomas-ohjelmassa toimittajat tarvitsevat tulkkia kommunikoidessaan muun muassa ohjaajan, äänihenkilöiden ja leikkaajien kanssa. Kuvausten aikana jäljelle jääneiden minuuttien aikamerkit välittyvät studiossa kameralta piilossa seisovan työelämäntulkin avulla, sillä ohjaaja on eri huoneessa ja kommunikoi radion kautta.

Valmisteltu tulkkaus – yksi simultaanitulkkauksen toteutustapa, joka muistuttaa käännöstä, sillä tulkki pystyy perehtymään aiheen lisäksi itse tulkkausmateriaaliin ennalta (Huovila, 2021). Valmisteltuja tulkkauksia on monia, esimerkiksi teatteritulkkaus ja puheiden tulkkaukset.

Voice-over – löysin kaksi eri määritelmää. Ensimmäisen määritelmän mukaan käännös puhutaan alkukielisen puheen päälle, eli alkukielinen puhe kuuluu hiljennettynä kohdekielisen jälkiäänityksen takaa (Heikkinen, 2007, s. 242). Wikipedian mukaan taas voice-over on tuotantotekniikka, jossa kuvan ulkopuolista

ääntä, eli ei-diegeettistä ääntä, käytetään radiossa, televisiossa, elokuvissa, teatterissa tai muissa tuotannoissa kuvaamaan näkyviä tapahtumia (Niemelä, 2018). Tyypillisin voice-over kuvailee sitä, mitä ruudulla tapahtuu - esimerkkeinä mainokset tai dokumenttielokuvat (Wikipedia i.a.). Joskus jälkiäänitys ja voice-over tarkoittavat samaa.

3 MEDIATULKKAUS

3.1 Tulkki ja jälkiäänitys

Kun puhutaan valmistellusta tulkkauksesta, jossa kohdetulkkauksen adekvaattisuutta, eli tulkkeen toimivuutta kohdekielellä, on aikaa ajatella etukäteen, herää monia mahdollisuuksia. Tulkkipiireissä puhutaan paljon murteista, slangi-sanoista, jargonista ja äänenpainosta, sillä asiakkaan viittoma tai sanoma viesti on välitettävä adekvaattisesti kohdekielelle, jotta vitsien hauskuus välittyisi ja vakava viesti olisi asiallisen kunnioittava. Tulkin on tulkattava siten, että osapuolet ymmärtävät toisiaan oikein, eikä synny väärinymmärryksiä tulkin virheiden vuoksi (Kieliasiantuntijat, i.a.-b)

Tämä ei kuitenkaan aina ole mahdollista. Esimerkiksi tulkki ei välttämättä hallitse nuoren asiakkaan käyttämää slangia. Tärkeintä tulkkauksessa on sisällön ja merkityksen välittäminen.

Työssä käy ilmi, että mainosten voice over – spiikit vaativat ääninäyttelijältä kieliopillisen osaamisen lisäksi puheen ja äänen tarkkaa teknistä hallintaa. Ne eivät kuitenkaan yksistään riitä, ja spiikkerin tulkin tulee kuulostaa vilpittömältä ja aidolta. -- Mikäli ajatus tulkinasta puuttuu, mieltää kuulija voice overin helposti epäuskottavaksi. (Niemelä, 2018)

Suomessa monet alle 11-vuotiaille suunnatut lastenohjelmat dubataan. Näyttelijät valitaan rooleihin sukupuolen, iän ja äänialan perusteella, ja heiltä vaadittavat

ominaisuudet ovat suoraan kuultavissa ohjelman alkuperäisestä äänestä, eli hahmon ääniala, ikä ja tyyli. Koska dubbaaja tekee työnsä yksin, häneltä vaaditaan erityisen hyvää eläytymiskykyä, jotta lopullinen vuoropuhelu muiden hahmojen kanssa olisi mahdollisimman luontevaa. Käännöksen repliikeille tekee animaatiokääntäjä. Hän perehtyy ja valitsee hahmoille sopivimman puhetyylin, kuten murteen, huolitellun puhetavan, sanonnat ja äännähdykset, jotka valittu näyttelijä sitten toteuttaa ohjaajan ohjaamana. (Tiihonen, 2007, s. 173–179.) Dubbausten tekeminen on myös kallis ja hidas prosessi, jonka takia Suomessa ulkomaalaisia ohjelmia pääasiassa ruututekstitetään. Dubbausta käytetään enemmän maissa, joissa on suurempi väkiluku, kuten Ranskassa, Italiassa ja Espanjassa. Siellä katsojamäärät voivat ylittää miljooniin tai kymmeneen miljooniin, ja silloin kustannukset katsojaa kohtaan pysyvät kohtuullisina. (Vertainen, 2007, s. 149–150.)

Näitä samoja valintaperiaatteita ei sovelleta tulkin valinnassa. Tulkki valitaan osaamisensa perusteella, ja asiakkaat voivat tilata itselle tutut tulkit tiettyihin tapahtumiin. Kun Vian Mikaela ja Thomas -ohjelman vakituiset tulkit kääntävät ja jälkisiipikkaavat Mikaela & Thomas-ohjelmaa, he työskentelevät ensisijaisesti yksin. He ottavat vieraaseen etukäteen yhteyttä, seuraavat kuvauksia, tekevät käännöksen ja jälkiäänittävät yksin. He saavat usein vierailta ennakkomateriaalia ja voivat tarvittaessa kysyä neuvoa viittomista esimerkiksi toimittajilta. Jälkiäänitystä tehdessään he ovat äänityksestä vastaavan henkilön kanssa yhteistyössä. Joskin virallisesti tulkit vastaavat käännöksestä kokonaan itse. Mikaela & Thomas -ohjelmassa tulkki päätetään jaksolle kauan ennen kuin vieras on vielä tiedossa, eikä tulkkia valita vieraalle sopivaksi äänensä perusteella. Kaikin puolin viittomakielisen keskusteluohjelman jälkiäänitys ja ohjelmien dubbaus ovat hyvin kaukana toisistaan.

3.2 Tulkkaaminen ja kääntäminen

Käännöstä tehdessään tulkin tulee pitää mielessä käännöksen ekvivalenssi, eli lähtökielen ja kohdekielen samankaltaisuus, sekä adekvaattisuus, eli lähtökielen toimivuus kohdekielellä (Hytönen & Rissanen, 2026, s. 17). Ekvivalenssi kertoo sen, kuinka lähellä kohdekielinen tuotos on alkuperäistuotosta, ja adekvaattisuus

sen, kuinka hyvin käännetty asia toimii kohdekielellä. Sanatarkasti käännetty vitsi ei esimerkiksi välttämättä naurata, vaikka se on käännetty oikein. Saadakseen adekvaattisen reaktion tulkki saattaa joutua korvaamaan vitsin toisella kielellä tai kulttuurilla toimivammaksi. Kääntämisessä ja tulkkauksessa on aina kyse siitä, että kääntäjä tai tulkki välittää kieltä tai puhuttua tekstiä merkityksineen kielestä ja kulttuurista toiseen. (Tommola, 2004, s. 11.)

3.3 Audiovisuaalinen kääntäminen

Audiovisuaalinen kääntäminen tarkoittaa kaikkea kääntämistä, jossa sanallisen tekstin lisäksi kääntämiseen vaikuttavat auditiiviset ja visuaaliset elementit. Ääntä ja kuvaa sisältävät muun muassa elokuvat, sarjat, tietokonepelit ja tulkkauksilanteet. Audiovisuaalisella alalla käytettävät tekniikat vaihtelevat laajasti riippuen paikasta, kohdeyleisöstä ja paikallisesta kulttuurista. Teknologian myötä ala työllistää kääntäjiä enemmän ja enemmän, mutta tutkimuksia on aiheesta hyvin niukasti. (Oittinen & Tuominen, 2007, s. 11–12.) Tavallisimpia alalajeja av-kääntämiselle ovat ruututekstitys, dubbaus, selostus ja voice-over (Av-kääntäjät, i.a.).

Ruututekstitykseen mahtuu 60–70 merkkiä, välilyönteineen (Av-kääntäjät, i.a.). Kuten Jääskeläinen (2007, s. 116–117) korostaa, ruututekstitys ei kykene säilyttämään kaikkia lähdetekstin piirteitä, vaikka se onkin hyvin suosittu kääntämisen keino. Av-käännökset muodostavat nykyään merkittävän osan suomalaisten lukemista teksteistä, ja niitä määriä voidaan verrata paksuihin romaaneihin. Dubatuilla lastenohjelmilla on oma asemansa, sillä televisio auttaa myös lapsen kielien kehityksessä. (Jääskeläinen, 2007, s. 116–117.) Mikaela & Thomas -ohjelmassa tekstitykset tiivistävät lähtötekstiä jonkun verran, mutta tulkkaukset ja jälkiäänitys ovat pääasiassa hyvin uskollisia lähdemateriaalille, eli viittomiselle.

Ylen verkkosivuilla (Yle, i.a.) lukee, että ohjelmatekstitykset on suunnattu erityisesti kuulovammaisille katsojille. Todellisuudessa tekstityksistä hyötyvät muutkin ihmiset, kuten vammaiset henkilöt, ikäihmiset ja maahanmuuttajat, jotka vasta opiskelevat suomen kieltä (Kehitysvammaliitto, i.a.).

4 TV – JA MEDIATULKKAUS EUROOPASSA

Vuonna 2020 järjestettiin seminaari, jossa haastateltiin eurooppalaisia TV-tulkkauksia tekeviä viittomakielen tulkkeja. Siitä syntyi asiakirja “Sign language interpreting on TV and media: sharing best practices”. Asiakirjan mukaan uutiset ovat yksi tulkatuimmista ohjelmista, mutta niiden lisäksi muita tulkattuja ohjelmia on hyvin niukasti. Muun muassa viihdeohjelmia ei tulkata, viittomakielisten toiveista huolimatta. Norjassa on muista maista poiketen kanava, jolla on viitottua sisältöä, ja viikossa esitetään yhteensä noin 23 tuntia tulkattuja ohjelmia. Asiakirja mainitsee Suomen Linnanjuhlat merkittävänä tulkattuna tapahtumana. (de Wit ym., 2020.)

Muissa maissa näkyy jonkun verran kuuroja tulkkeja, kuten Belgiassa, jossa lapsille suunnatut uutiset tulkkaavat kuurot tulkit. USA:ssa ja Alankomaissa hätäilmoitukset tulkkaavat kuurot tulkit. Yksi tapa tulkata käyttäen kuuroja tulkkeja on puheentunnistusohjelma, joka näyttää heille tulkattavan tekstin. (de Wit ym., 2020.)

Suurimpina haasteina mediatulkkauksessa mainittiin ohjeiden ja koulutuksen puute. Tulkit oppivat muilta tulkeilta tai tekemällä. Myös kanavien haluttomuus palkata kuuroja mainittiin kehityskohteena. Tulkkiruudun väärä koko ja sijainti mainittiin myös. Ruotsissa on kokeiltu ohjelmaa TeckenPOP, jossa katsoja voi itse säätää tulkkiruudun kokoa ja sijaintia. Ylen studiolla on myös haaveiltu vastaavasta tulkkiruudun säätömahdollisuudesta, mutta toistaiseksi se ei ole teknisesti mahdollista. Uutistoimittajan lukemaa tekstiä on haastavampaa tulkata kuin luonnollista puhetta. (de Wit ym., 2020.)

Yksi iso nosto haastateltavilta koskien TV tulkkausta oli tulkkien turvallisuus. Ranskassa Facebookissa järjestettiin äänestys, jossa kysyttiin, ymmärsivätkö katsojat tietyn tulkin viittomista, ja äänestys sai yli kaksi tuhatta kommenttia. Riski on myös, että video tulkin tulkkeesta lähtee kiertämään sosiaalisessa mediassa. Pelko tästä kasvaa kun tulkki tulkkaa suorassa lähetyksessä. (de Wit ym., 2020.)

Haastateltavat olivat myös sitä mieltä, että ideaalisin TV tulkkiryhmä sisältäisi kuulevia ja viittomakielisiä tulkkeja. Norjalainen Kielineuvosto perusti terminologiasta vastaavan ryhmän, joka koostuu viittomakielisistä asiantuntijoista, jotka ehdottavat viittomia sanoille, joille ei vielä ole viittomia. On viittomakielisen yhteisön päätettävissä, hyväksyvätkö he viittoman. (de Wit ym., 2020.)

Suomessa on oma viittomakielten lautakunta, joka tekee yhteistyötä Kotimaisten kielten keskuksen kanssa. Lautakunta tekee päätöksiä koskien suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen periaatteellisia ja yleisluonteisia suosituksia. Se esimerkiksi käsittelee asioita, kuten millainen kieli sopii viittomakielisiin uutisiin ja kuinka viittomakielistä käännöstä arvioidaan. (Kuurojen liitto. i.a.).

TV tulkkauksen keinoja ja tapoja jaetaan niukasti. Euroopassa ei toistaiseksi ole virallista koulutusta, joka valmistaisi mediatulkkaukseen, opetus tulee enimmäkseen kollegoilta. Mielipiteitä katsojilta on kerätty myös hyvin vähän. (de Wit ym., 2020.)

5 TEKOÄLY JA VIITTOMAKIELI

Tekoäly (AI) on teknologia, joka avulla elektroniset koneet voivat osoittaa ihmisen kaltaista päättelyä ja jopa tehdä itsenäisiä päätöksiä. Tekoäly voi oppia tunnistamaan puhetta, se voi havainnollistaa kuvia ja trendejä, osaa ratkaista ongelmia ja ennakoida tapahtumia. Se osaa myös kääntää kieleltä toiselle. Myös

digitaaliset puheavustajat, kuten Siri ja Alexa, käyttävät tekoälyä. Luonnollisen kielen käsittelyjärjestelmät tunnistavat kirjoitetun ja puhutun kielen. (Sap, i.a.)

Mikaela & Thomas -ohjelmassa on puhuttu tekoälystä ja siitä, miten sen voi opettaa tunnistamaan kieliä, muun muassa eri viittomakieliä. Kielimalleja on olemassa, mitä laajemmin käytetty kieli, sitä enemmän sen äärellä on tehty töitä. Suomalainen viittomakieli ei ole pelkästään pieni kieli, vaan viittomakielissä on monia muita haasteita, miksi tekoälyn ei ole helppoa ymmärtää viittomakieliä. Kuten kolmiulotteinen viittominen ja ilmeet, sekä lauserakenne; onko kysyvä sana lopussa vai alussa. Joissakin maissa käytetään viittovia digitaalisia hahmoja, avatareja, jotka viittovat esimerkiksi ilmoituksia. Mutta yrittäjän Mikko Palon mukaan, joka oli jaksossa asiantuntijana, avatareilta toistaiseksi puuttuu muun muassa ilmeikkyys ja non-verbaaliset elementit, mitkä tekevät viittomisesta vaikeasti ymmärrettävää. Viittominen on myös jäykkää, täten luonnottoman näköistä. (Hakkarainen, 2025)

24.1.2025 ilmestyneessä jaksossa ”Mitä tekoäly on?” oli vieraana myös Jyri Kivimäki, ja hänen mielestään viittovilla avatareilla on potentiaalia kehittyä. Mutta kyse on ihmisten halusta kehittää avatareja ja esimerkkiaineiston teko. Kun hän ja hänen työryhmänsä tekivät käännöksiä suomen kieleltä, ensin heidän piti selkokielistä käännettävää materiaali. Kenties eri viittomakielille kääntäminen voisi alkaa selkoviittomien kääntämisestä.

Tähän mennessä viittomakielen tunnistamiseen on tarvittu sensorit, jotka puetaan viittojan päälle. Tekoäly ei vielä osaa tunnistaa viittomia kaksiulotteiselta materiaailta, esimerkiksi videolta. (Hakkarainen, 2025.)

Tulkkauslalla, kuten monilla muillakin, on herännyt huoli siitä, viekö tekoäly ammattilaisilta työt. Mutta nimenomaan koska tekoäly ei osaa tunnistaa viittomista videolta, tästä ei vielä ole huolta. Suomalainen viittomakieli on myös kielivähemmistö, eli menee vielä kauan, kunnes sitä päästään tunnistamaan ja tulkkamaan tekoälyllä. (Opetushallitus, i.a.)

6 YLE TYÖELÄMÄKUMPPANINA JA TILAAJANA

6.1 Tilaaaja Yleisradio

Suomen Yleisradio perustettiin vuonna 1926. Ensimmäisen vuoden aikana radiosta kuului lapsille tarkoitettuja ohjelmia, kielten opetuksia, ajankohtaisia tietoja eduskunnasta ja sinfoniakonsertteja. Ensimmäisiltä vuosilta ei säilynyt tallenteita, sillä niitä ei säästetty. (Yle, i.a.)

Yle radioi presidentin linnan itsenäisyyspäivän vastaanoton vuonna 1949. Linnan juhlat ovat edelleenkin suosituimpia ohjelmia: sitä seuraa parhaimmillaan kaksi miljoonaa ihmistä. Vuonna 1958 Yle aloitti säännölliset televisiolähetykset nimellä Suomen televisio. Silloin Ylestä nähtiin elokuvia, urheilua sekä lavaviihdettä, ja television suosio oli valtava. Vuonna 1965 Yle aloitti omien uutisten lähettämisen niin televisiossa kuin radiossakin. Ylen mukaan suomalaiset luottavat heidän uutisiinsa eniten. Pikku Kakkonen ilmestyi vuonna 1977.

1995 Yle siirtyi kolmanteen palvelimeen, internettiin. Yle on monella tapaa tekniikan edelläkävijä Suomessa, minkä huomaa Yle Areenasta, joka oli ensimmäinen verkkopalvelu, josta voi katsoa televisio-ohjelmia. Vuonna 2011 Yle äänestettiin Suomen verkon arvostetuimmiksi palveluiksi. (Yle, i.a.) Yle Areenasta löytyy Miika ja Thomas -ohjelman ja viitottujen uutisten lisäksi muita viitottuja ohjelmia, kuten Linnan juhlat viittomakielelle tulkattuna, A-studio viittomakielelle tulkattuna ja lasten ohjelmia.

Yleisradio Oy:tä koskevan lain (L 436/2017 7. §) mukaan Ylen tulee tuottaa palveluja viittomakielellä, huolehtia ohjelmantarjonnasta vähemmistö- ja erityisryhmille, sekä tukea samalla suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta ja kulttuurista moninaisuutta.

6.2 Toimittajat ja viitotut ohjelmat

Ohjelman toimittajina ovat Mikaela Tillander ja Thomas Sandholm. Thomas on toiminut uutistoimittajana Ylellä vuodesta 1994 alkaen, jolloin Yle uutiset viittomakielellä -ohjelma alkoi pyöriä Ylen kanavalla. Mikaela aloitti uutistoimittajana ohjelmassa vuonna 1995. Kumpikin työskenteli toimittajina myös Viikko viitottuna -ohjelmassa, joka kesti 17 vuotta, ja jonka teko lopetettiin vuonna 2019. Osan Mikaela & Thomas -ohjelman jaksoista Mikaela myös tuottaa. Mikaela & Thomas -ohjelman ensimmäinen jakso näytettiin Ylen kanavalla tammikuussa 2020. (Mikaela Tillander, tuottaja, henkilökohtainen tiedonanto 17.9.2024.) Ohjelma jäi tauolle kevääksi ja kesäksi vuonna 2020, ja siitä eteenpäin sitä on tuotettu säännöllisesti.

Haastattelussa Mikaelan kanssa 17.9.2024 nousi esille, että hänen mielestään on harmi, että viittomakielisiä ohjelmia on edelleenkin niin suppeasti Suomessa. Hän silti kokee tärkeäksi sen, että kielivähemmistö saa edustusta ja näkyvyyttä massamediassa. Hänen mielestään on tärkeää, että Yle jatkaisi vähemmistökielien palvelemista. Omasta mielestään hän tekee arvokasta työtä, josta on haaveillut pienestä asti.

6.3 Kuvaukset Ylellä ja tulkit

Keskusteltuani Vian tulkin kanssa olin yhteydessä Mikaela & Thomas -ohjelman tuottajaan ja sain Ylestä työelämäkumppanini. Ensisijainen tapani kerätä tietoa ohjelmasta oli käydä seuraamassa Mikaela & Thomas -ohjelman kuvauksia Helsingissä Ylen Mediatalolla, jossa studio sijaitsee. Kävin seuraamassa itse kuvauksia, käännöstä ja jälkiäänitystä. Paikan päällä seurasin tulkkien työskentelyä ja tein havaintoja.

Sain kulkukortin Yleen, eikä käyntikertojani rajattu mitenkään. Sain vapauden tulla silloin, kun se minulle itselle sopi, sain pääsyn ohjelman kalenteriin ja kykenin etukäteen katsomaan, montako tulkkia on paikalla ja millaiset kuvaukset olivat

tulossa. Pyrin pääsemään seuraamaan kaikkien tulkkien työskentelyä, sekä seuraamaan erilaisia tulkkaus- ja käännösratkaisuja. Kävin Ylellä yhteensä seitsemän kertaa.

Tein yhteistyötä neljän Via tulkin kanssa, jotka olivat: Anitta Malmberg, Emilia Norppa, Kati Lakner ja Suvi Sipronen. Heidän nimensä esiintyvän tässä opinnäytetyössä, koska he ovat julkisesti löydettävissä Yle Areenan verkkosivuilta. Kaikki nämä tulkit ovat olleet tekemässä ohjelmaa sen alusta asti, ja joillakin on kokemusta muidenkin ohjelmien tulkkauksesta. Kaikki tulkit tekevät vuorotellen tulkkauksia ja käännöksiä.

7 OHJELMAN SUUNNITTELU, KÄÄNNÖS, TULKKAUS JA JÄLKIÄÄNITYS

7.1 Mikaela & Thomas – ohjelma

Mikaela & Thomas -ohjelman jaksossa on aina yksi toimittaja ja hänen kanssaan on yksi tai useampi vieras. Usein vieraana on viittova henkilö. Jos vieras kommunikoi puhutulla suomen kielellä, paikalla on myös tulkki, joka tulkkaa vierasta viittomakielelle ja toimittajaa puhutulle suomen kielelle. Vieras on yleensä jakson aiheen asiantuntija ja vieras ja toimittaja keskustelevat tästä aiheesta. Toimittaja esittää kysymyksiä sekä ylläpitää keskustelua vieraan kanssa.

Yhden jakson kesto on 14–15 minuuttia. Erityistapauksissa ohjelma on saanut kanavalta luvan jatkua pidempään. Esimerkiksi 27.2.2024 ilmestynyt jakso kesti 19 minuuttia, sillä aiheena oli hiljattain voimaan astuneet muutokset koskien vammaispalvelulakia (Kela, 2024). 2.11.2024 ilmestynyt jakso kesti 18 minuuttia, koska vieraana oli epäselvällä puheella kommunikoiva Satu Rautiainen, ja keskustelu käytiin reletulkkauksella - eli tulkkaus välikielen kautta (Kotimaisten kielten keskus, 2020). Keskustelua tulkkasivat puhevammaisten tulkki ja viittomakielen tulkki.

7.2 Ohjelman suunnittelu ja kuvaukset

Jaksojen suunnittelu alkaa ideoinnista ja haastattelukysymysten kirjoittamisesta. Tästä ovat vastuussa tuottajat Mikaela Tillander ja Ilkka Kilpeläinen. Toimittaja Mikaela Tillanderin vieraat pyritään kutsumaan ohjelmaan noin kaksi viikkoa ennen ohjelman kuvauksia, mutta mahdollisesti jo aikaisemmin (Mikaela Tillander, tuottaja, henkilökohtainen tiedonanto 21.8.2024). Osa vieraista, esimerkiksi kansanedustajat, on kutsuttava jo huomattavasti aikaisemmin. Tulkkien ja vieraiden lisäksi ohjelman ajankohdasta tulee sopia myös ohjaajan, äänimiehen ja editoijan kanssa.

Ohjelmaa kuvataan aina maanantaiaamuna. Meikkaukselle, eli maskille, on varattava oma aikansa, ja vieraat kutsutaan paikalle se mielessä pitäen. Onko sinä päivänä kameran edessä tulkkieja vieraiden lisäksi. Maskiin tullaan aikaisemmin. Odotellessa on aikaa keskustella ja tutustua. Tulkkien on tässä vaiheessa mahdollista valmistautua kysymysten tulkkamiseen päivän toimittajan kanssa.

Toimittaja ja vieras asettuvat paikoilleen ja tulkki tai kääntäjä ottaa oman, ennalta sovitun paikkansa. Hän joko seuraa kuvauksia ohjaamosta tai istuu sohvalla kameran edessä. Nykyään ohjaaja ja muu työryhmä eivät seuraa kuvauksia samasta huoneesta, vaan he ovat eri tilassa, ohjaamossa, seuraamassa ja ohjaamassa ohjelman kuvauksia. Myös kääntäjä tai laaduntarkkailija ovat paikalla seuraamassa kuvauksia yhdessä ohjaajan kanssa.

Jakson alussa esitetään päivän aihe, sen jälkeen vieraana oleva asiantuntija, jonka jälkeen ohjelma jatkuu keskusteluna, jossa toimittaja esittää kysymyksiä ja ylläpitää keskustelua vieraan kanssa. Kuvausten jälkeen otetaan mainoskuvat ja mainosvideo, minkä jälkeen vieras on vapaa lähtemään.

7.3 Tulkin rooli kuvauspäivänä

Kuvauksissa paikalla olevan Vian tulkin rooli on joko tulkki, kääntäjä tai laaduntarkkailija. Jos vieraana on puheella kommunikoiva henkilö, tulkki tulkaa simultaanisti ohjelman sohvalta käsin, ja sinä päivänä käännökselle ei ole tarvetta. Laaduntarkkailija taas seuraa toisen tulkin tulketta ohjaamosta ja tarkkailee tulkausta.

Jos vieraana on viittova henkilö, tulkki tekee käännöstä, eikä hänen odoteta sinä päivänä tulkaavan. Kääntäjä alkaa tekemään käsikirjoitusta kuvausten jälkeen, ja siihen menee yleensä lopputyöpäivä (Osuuskunta Via, 2020). Tulkki tarjoaa myös vieraille mahdollisuuden tarkistaa käsikirjoitus ennen jälkiäänitystä, mutta kaikki vieraat eivät halua tätä. Vieraille jaetaan kommentointi oikeudet tiedoston, ja hän käy jättämässä omat kommenttinsa keskiviikkoon mennessä.

Kun ohjelmassa on puhuva vieras, kuvausten jälkeen tulkki katsoo oman tulkkeensa läpi ja tarvittaessa jälkiäänittää korjaukset samana päivänä. Syitä tälle saattavat olla virheellinen tulkkaus tai tulkin tyytymättömyys omaan tulkkeeseensa. Alkujuonto tehdään myös aina jälkinauhoituksena.

7.4 Ohjelman käännös

Kuvausten jälkeen tulkilla on mahdollisuus esittää kysymyksiä vieraille ja ehdottaa mahdollisuutta käsikirjoituksen tarkistamiseen. Tämän jälkeen hän siirtyy toimistotilaan tietokoneen äärelle, josta näkee ohjelman raakaversioon ja aloittaa käännöstyöt. Tulkkien työmenetelmät eroavat hieman toisistaan. Yksi tulkki pyrkii ensimmäisellä videon katselukerralla tekemään niin valmiin käännöksen kuin mahdollista, toinen tulkki taas katsoo videon useamman kerran ja pyrkii jokaisella katselukerralla tarkentamaan käännöstään. Ensin tulkki glossaa – eli kääntää viittomia sanasta sanaan, ja vasta sen jälkeen muuttaa lauseet eheiksi suomen kielen mukaisiksi.

Yksi tulkki käyttää Google Docsin puheentunnistusta, jotta hän ei joutuisi kirjoittamaan koko käsikirjoitusta kirjain kirjaimelta. Tässä oleellista on ajan säästön lisäksi ergonomisuus – tulkki säästää omia käsiä ja ranteitaan välttämällä kirjoittamista.

Keskipäivällä on ruokatauko ja lopun työpäivän tulkki käyttää käännöksen tekoon. Joskus käänös saadaan ajoissa valmiiksi, joskus tulkki tekee osan töistä kotona. Kyseisen jakson toimittaja tarkistaa käännöksen.

7.5 Jälkiäänitys ja dubbaus

Käsikirjoitus tarkistetaan tiistaina. Keskiviikkona käsikirjoitus spiikataan, eli jälkiäänitetään. Yleensä spiikattavia henkilöitä on kaksi, mutta heitä voi olla useampikin. Thomakselle äänensä antaa usein Ilkka Kilpeläinen, ja toinen miesoletettu ääni tulee Ylellä työskentelevältä kollegalta tai Vian tulkilta. Naisoletettujen äänet tulevat Vian tulkeilta. Tulkit nauhoittavat repliikkinsa kappale kerrallaan, ja jos useampi tulkki nauhoittaa, he tekevät sen vuorotellen: ensin yksi nauhoittaa kaikki vuorosanansa, sitten toinen. Samanaikaisnauhoitukselle, eli dialogimaiselle nauhoitukselle, ei ole nykyään mahdollisuutta.

16.11.2024 ilmestyneessä jaksossa oli runsaasti dubbausta. Toinen jakson vierasta käytti viittomakieltä, toinen puhuttua suomen kieltä. Kuvausten jälkeen tulkit kävivät nauhan läpi ja kirjoittivat muistiin, mitä tulisi dubbauksella korjata. Joko tulkkkaus ei ollut riittävän sujuva, tai sisällössä oli asiavirhe. Jo samana päivänä tulkit nauhoittivat omat spiikkauksensa uudestaan. Yhdenkin sanan takia koko lause tai useampi lause oli korvattava, jotta kokonaisuus kuulostaisi yhtenevältä.

7.6 Viittomakielialan Osuuskunta Vian tulkkien uniikki asema

Kaikilla tulkeilla on salassapitovelvollisuus (Kieliasiantuntijat, i.a.-b). Tulkkkaus- alalla sanotaan, että ei mainitse tulkkauksesta kenellekään, hän ei puhu siitä eikä palaa siihen missään muodossa. Hän saa tarvittaessa palautetta kollegaltaan tai

asiakkaalta, jotta hänen ammattitaitonsa kehittyisivät. Tässä mielessä Vian tulkit ovat mielenkiintoisessa asemassa. He kykenevät näkemään koko tulkkausensa nauhalta jälkikäteen, he kuulevat oman äänensä äänitettynä ja pääsevät analysoimaan sekä kehittämään tulkkaustaan sitä kautta. Se, että omaa tulkkaustaan voi päästä näkemään jälkikäteen on sekä harvinainen että hedelmällinen mahdollisuus tulkille. Esimerkiksi A-studion tulkit ja muiden ohjelmien tulkit tulkkaavat vain suomen kieleltä viittomakielelle, kun taas Mikaela & Thomas -ohjelman tulkit tulkkaavat sekä suomalaiselle viittomakielelle että suomen kielelle.

Vian työehtosopimuksen (Viittomakielialan Osuuskunta Via työehtosopimus, 2020, s. 5–6) mukaan mediatulkaus suorissa lähetyksissä luokitellaan vaativan tason tulkkaukseksi, kun taas mediatulkaus, joissa ohjelma tallennetaan tai joissa voi valmistua ennakkoon, luokitellaan keskitason tulkkauksiksi. Yksi merkittävä etu Mikaela ja Thomas -ohjelmaa tulkatessa on se, että tulkki voi tarvittaessa keskeyttää puhujan ja pyytää toistamaan, mitä suorassa lähetyksessä ei voi tehdä, sillä tulkit ovat eri tilassa puhujiin nähden.

8 VIERAIDEN KOMMUNIKAATIO – TULKKAUS VAI JÄLKIÄÄNITYS

8.1 Yksi viittova vieras

Kun toimittaja ja vieras käyvät keskustelun samalla viittomakielellä, tulkkaukselle ei ole tarvetta. Tällöin kääntäjänä toimiva tulkki seuraa ohjelman kuvauksia muun työryhmän kanssa ja tekee muistiinpanoja. Kuvausten jälkeen hän pääsee tekemään käännöstä ohjelman editoimattomasta eli raakaversiosta.

Käännöksen tekemiseen kuluu yleensä paljon aikaa. Tulkillla on varattu työntekoon seitsemän tuntia, joka sisältää kuvaukset. Aina käännös ei ehdi valmistua tässä ajassa. Käännöksen ollessa valmis tulkki lähettää kopion siitä vieraalle

tarkistettavaksi. Tuottaja Ilkka Kilpeläisen mukaan joskus vieras on eri mieltä käännöksestä, milloin hänelle lähetetään video kyseisestä kohdasta todisteeksi.

8.2 Yksi puhuva vieras

Kun vieraana on puheella kommunikoiva henkilö, tulkki toimii tulkin roolissa, eikä kääntäjänä. Tällöin tulkki tulkkaa studiossa haastattelun aikana molempia osapuolia: toimittajaa puhutulle suomen kielelle ja vierasta suomalaiselle viittomakielelle. Näissä tilanteissa käännöstä ei tarvita muuhun kuin tekstitykseen – tekstittäjien vastuulla on joko kirjoittaa käsikirjoitus ja tekstitys tulkkeesta tai hyödyntää tulkin kirjoittamaa käsikirjoitusta. Kuvausten jälkeen nauhoitetaan jälkiäänitys.

Tulkatuissa ohjelmissa myös toimittajan alkujuonto äänitetään jälkiäänityksessä. Alkujuonnossa toimittaja seisoo selkä tulkkiin päin, eikä tulkki sen takia voi tulkata häntä kameralle studiossa.

8.3 Yksi viittova, yksi puhuva vieras

Kun ohjelmassa vieraina on yksi puheella kommunikoiva vieras sekä viittomakieltä käyttävä henkilö, aputulkin rooli vaihtelee (31.8.2024 jakso). Aikaisemmin, ennen 2024 kesää, tulkki seiso kameran vieressä spiikkaamassa viittovaa vierasta suomen kielelle. Sohvatulkki taas tulkkasi viittomakielelle puhuvaa vierasta ja puhetulkki toimittajaa. 2024 kesän aikana studio uudistettiin ja laitettiin uuteen uskoon. Tämän uuden studion rajoitukset, kuten kiskoilla liikkuvat kamerat, ovat pakottaneet työryhmän kehittämään uusia tapoja sijoittaa ja käyttää useampaa tulkkia. (Ilkka Kilpeläinen, tuottaja, henkilökohtainen tiedonanto 23.9.2024.) Tämän kuvion tulkkien asettelu on vielä työn alla.

31.8.2024 jaksossa kokeiltiin samanlaista kuviota kuin ennen remonttia; jaksossa oli kaksi vierasta ja kaksi tulkkia, joista vierasta puheelle tulkkava tulkki seiso kameran näkymättömissä ja tulkkasi vierasta kuvausten aikana. Tulkki Anitta istui sohvalla vieraiden ja juontajan välissä, kun taas tulkki Suvi seiso kameran

kiskojen takana. Jakson alussa näkyy, miten kaukana hän on tulkattavasta osapuolesta. Hän näki viittomien yksityiskohtia ja joitain käsimuotoja heikosti, ja hän joutui korottamaan ääntään, jotta puheella kommunikoiva vieras kuulisi häntä. Onneksi viittovan vieraan viittominen oli hänelle ennestään tuttua, sillä jos ei olisi ollut, tulkkauksessa olisi saattanut sattua enemmän virheitä (Suvi Sipronen, tulkki, henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2025). Vaikka Suvilla oli mikrofoni, suurin osa hänen tulkkauksestaan jälkiäänitettiin.

16.11.2024 julkaistussa jaksossa kokeiltiin uutta ratkaisua. Anitta istui vieraiden välissä, kun taas Suvi vieraan ja juontajan välissä. Tulkkaukset olivat samat: Anitta spiiikkasi juontajan ja tulkkasi puhuvan vieraan viittomakielelle, ja Suvi spiiikkasi viittovaa vierasta. Tulkkien, laadunvalvojan ja toimittajan mielestä tämä oli toimivampi ratkaisu kuin 31.8.2024 jaksossa. Tätä asetelmaa on käytetty siitä asti. Tulkkien mielestä on myös sujuvampaa ja mukavampaa, jos tulkki on ”reilusti mukana kuvioissa”.

9 VIITTOMAKIELISEN OHJELMAN TEKO JA JÄLKIÄÄNITYS

9.1 Tarve jälkiäänitykselle ja äänimaailma

Jälkiäänitystä on jokaisessa Mikaela & Thomas -jaksossa. Jos jaksossa on viittova vieras, koko dialogi jälkiäänitetään. Jos tulkki on jaksossa mukana, hän vähintään jälkitulkkaa juontajan alkutervehdyksen, jota ei sohvalta näe juontajan viittoessa kameralle. Tässä tapauksessa jakson tulkki jälkiäänittää juontajan hänen sukupuolestaan riippumatta. Usein jälkitulkkauksista ja dubbausta tarvitaan, jos tulkki on tehnyt virheen tai yksinkertaisesti on tyytymätön omaan tulkkaukseensa ja kokee pienten korjausten parantavan kuulijan kokemusta. Dubbausta, eli ruudussa näkyvän tulkin tulkkeen jälkiäänitystä, saatetaan myös tarvita.

Tulkki ei ole vastuussa siitä, miltä lopullinen jälkiäänitys kuulostaa, vaikka hän siihen vaikuttaakin. Esimerkiksi jos tulkilla on päällään vaatteet, jotka kahisevat tavallista enemmän, se kuuluu lopullisessa ohjelmassa. Myös se, miten hän lukee jälkiäänityksen, on hänen harkintansa varassa tai miten hän käännetyin tekstin lukee – käyttääkö intonaatiota ja paljonko murteita lisää.

Tosiasia on se, että studion äänimaailma ja äänityskopissa nauhoitettu ääni kuulostavat erilaiselta. Studion mikrofoneissa kuuluu tiettyä avaran tilan kaikua, viittomisesta kuuluvaa läpsytystä ja kahinaa. Äänityskopin ääni taas on kirkas ja ilman luonnollista taustahälyä. Toistaiseksi näitä eri tiloissa nauhoitettuja ääniraitoja ei saa kuulostamaan samalta. Joskus eroa ei huomaa, ellei siihen kiinnitä huomiota, ja joskus kahden audion ero on häiritsevän huomattava.

Otetaan esimerkiksi 27.4.2025 jakso kohta 8.45–8.56. Tulkin spiikkaus korvattiin dubbauksella, mutta tätä tehdessään editoija teki virheen ja editoi osan vieraan puheesta pois. Myös se, että kohta on dubattu, huomaa tulkin suunliikkeistä.

9.2 Viittomakielinen ohjelma kieltä osaamattomien tekemänä

Eräs asia, joka vaikuttaa ohjelman lopputulokseen on se, että kaikki ohjelmaa tähän mennessä ohjanneet ohjaajat ovat lähes kaikki viittomakieltä taitamattomia henkilöitä (Ilkka Kilpeläinen, tuottaja, henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2025). Tämä vaikuttaa siihen, miten ohjelman raakaversio editoidaan, sillä jos ohjaaja ei ymmärrä viittomakieltä, hän ei aina tiedä, milloin tulee kysymys, milloin vastaus, ja milloin asia on saatu päätökseen. Raakaversio on se versio, joka luodaan kuvausten aikana, kun ohjaaja kuvausten aikana vaihtaa näkymää kamerasta toiseen. Tämä taas vaikuttaa sen videon katsomiseen ja kääntämiseen, jonka ääressä tulkit työskentelevät. Myös kommunikaatio ohjaajan ja toimittajan välillä on hitaampaa, sillä välissä on tulkki, joka toimii radion kautta – eli toimittaja ei tiedä, milloin tulkki kuulee ohjeet.

Ohjelman esisijainen kohdeyleisö on viittomakieliset, joiden ensisijaisesti käyttämä kieli on suomalainen viittomakieli. Katsojia, jotka sekä ymmärtävät

viittomakieltä että kuulevat tulkkauksen tai jälkinauhoituksen, on huomattavasti vähemmän. Ohjelma ei saa virallisten Ylen kanavien kautta juurikaan palautetta katsojilta (Ilkka Kilpeläinen, tuottaja, henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2025), joten tulkkien työn jälki on pitkälti tulkkien itsensä harkinnan varassa. Tutkimuksen kannalta heitä on hyvin niukasti.

Opinnäytetyön aihe, eli viitotun ohjelman äänityöskentely, rajaa paljon viittomakielisiä pois opinnäytetyön kohderyhmästä. Kohderyhmänä on kuulevat, viittomakielestä kiinnostuneet tai sen parissa työskentelevät, mutta toivon, että opinnäytetyöstä hyötyvät myös he, jotka eivät ole koskaan ennen ajatelleet äänen vaikutuksesta jälkiäänityksessä tai dubbauksessa.

10 AINEISTO JA MENETELMÄT

10.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tarve opinnäytetyölle tuli suoraan alan ammattilaisilta. Mediasisältöjen teko on nykyään suosittua ja runsasta, ja koska viittomakielisistä ohjelmista ei olla tähän mennessä tehty opinnäytetyötä, se levittäisi tietoisuutta alalla (Ilkka Kilpeläinen, tuottaja, henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2025). Mediatulkkauksista, media-alaa ja audiovisuaalista kääntämistä on Suomessa tutkittu sangen niukasti ja suomenkielisiä tutkimuksia on hyvin vähän. (Oittinen & Tuominen, 2007, s. 11–12.)

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää nykyisen Mikaela & Thomas -ohjelman käännösten ja tulkkauksen toimivuus. Tulkit ja ohjelman parissa työskentelevä työryhmä kokeilevat jatkuvasti erilaisia toimintaratkaisuja, esimerkiksi tekniikan kehittyessä. Käydessäni kuvauksissa tein havaintoja ja kirjoitin muistiin ratkaisuja sekä dokumentoin, mitkä keinot on koettu toimiviksi ja miksi. Kirjoitin jokaisen käyntikerran jälkeen raportin, johon kirjasin havaintojani ja toimintatapoja.

Tulkkien - ja myös minun – tavoitteena on saada ohjelma kuulostamaan mahdollisimman luonnolliselta.

Opinnäytetyön tavoite oli tuottaa tietoa siitä, mitkä käännösmenetelmät toimivat ja mitkä tulkkausratkaisut ovat olleet toimivimmat alan ammattilaisille ja heille, jotka ovat aiheesta kiinnostuneet. Aihe on nykyaikainen, sillä mediasisällön luominen on tätä päivää, ja saavutettavuuteen sekä inklusioon panostaminen on toivottua.

Tämän opinnäytetyön myötä haluan tarjota mahdollisuuden tutustua paremmin tulkattujen ja käännettyjen ohjelmien tekoon. Toivottavasti tulevaisuudessa viittomakielistä sisältöä on yhtä paljon kuin nykyäänkin, tai enemmän, ja silloin tämän kaltaiset opinnäytetyöt voivat auttaa käännösten teossa ja inklusiivisuuden levittämisessä.

10.2 Teemahaastattelut ja anonymiteetti

Puolistrukturoidussa haastattelussa, eli teemahaastattelussa, haastattelija on tutustunut tutkittavan ilmiön kokonaisuuksiin sekä eri osiin, joiden pohjalta hän on luonut haastattelurungon. Haastattelu suunnataan haastateltavien subjektiivisiin kokemuksiin tilanteesta. Teemahaastattelun etu on myös se, että se ei sido haastattelua kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen haastattelumuotoon, eikä ota kantaa haastateltavien määrään. Haastattelun nimi kertoo, mikä on siinä tärkeintä: haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa, eikä ole sidottu yksityiskohtaisiin kysymyksiin, kuten lomakehaastattelussa. Mutta se ei ole yhtä avoin kuin syvähaastattelu. Teemahaastattelu huomioi sen, että ihmisten asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä, ja että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 47–48.)

Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Se on puolistrukturoitu, joka tarkoittaa sitä, että haastattelun aspekti, aihepiirit ja teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. Toisin kuin muissa

puolistrukturoiduissa haastatteluissa, teemahaastattelussa kysymykset ja jopa kysymysten muodot eivät ole täysin samat. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 47–48.)

Hirsjärvi ja Hurme (2001, s. 37–40) toteavat, että useamman tutkimusmenetelmän käyttö voi olla hyödyllistä tutkimukselle. Yhdistämällä esimerkiksi haastattelun ja havainnoinnin voidaan saada laajempia näkökulmia ja voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Havainnoimisella voidaan tavoittaa myös huomioita, joista tutkittavat eivät halua kertoa. Havainnointi soveltuu myös erityisen hyvin vuorovaikutuksen analysointiin. Havainnointi koskee nykyisyyttä, haastattelulla voidaan käsitellä myös menneisyyttä. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, s. 37–40.)

Opinnäytetyötä tehdessäni haastattelin Mikaela & Thomas -ohjelmaa tulkkavia Osuuskunta Vian tulkkereita, joita oli opinnäytetyön tekohetkellä neljä. Vaikka Mikaela & Thomas -ohjelman jaksot ovat vapaasti nähtävissä Yle Areenassa ja käytän tulkkien nimiä esimerkeissä, heidän pienen määränsä takia päätin pitää haastattelujen tulokset anonyymeinä. En viittaa heihin numeroilla tai kirjaimilla, enkä erottele tulkkien vastauksia millään tavalla. Sovin tämän myös tulkkien itsensä kanssa.

Nauhoitin haastattelut voidakseni litteroida materiaalin ja analysoida keräämäni aineisto myöhemmin. Haastattelujen kestot vaihtelivat 10 minuutista lähes 20 minuuttiin. Litterointi, eli puheen ja toiminnan purkaminen kirjoitettuun muotoon, on osa laadullista tutkimusta. Sitä käytetään tulosten raportoinnissa ja päätelmien tukena. (Kallio, i.a.)

Suorittamani haastattelut analysoin laadullisella tutkimusmenetelmällä, koska se sopii menetelmiltään parhaiten aineistooni. Juhilan (i.a.) mukaan se pitää sisällään muun muassa sitoutumisen lähelle menevään tarkasteluun, mikä tarkoittaa sitä, että tutkija on suorassa kontaktissa ihmisiin, joita tutkii. Se pitää sisällään myös haastattelut, litteroimisen, havainnoinnin sekä osallistumisen toimintaan, jota tutkii. Tutkijan oma subjektiivinen näkökulma vaikuttaa tutkimusprosessiin, ja hänen on tunnistettava ja eriteltävä se. (Juhila, i.a.)

Kirjoitettuani analyysin haastatteluista lähetin sen tulkeille luettavaksi, ja he antoivat mielipiteensä siitä, ovatko kirjoitukseni heidän mielestään sellaisia, ettei heitä kykene sen perusteella tunnistamaan, vai tarvitaanko muutoksia. Vasta sen jälkeen kirjoitin tulokseni opinnäytetyöhöni. En ottanut haastattelussani huomioon haastateltavien taustoja, ikää, kulttuuria tai elämäntilannetta. Kolme haastattelua suoritin paikan päällä, ja yksi haastattelu tapahtui etänä Microsoft Teamsin kautta.

11 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA PROSESSI

Halusin opinnäytetyöni liittyvän esittävään taiteeseen, teatteritulkkaukseen tai sisällön luomiseen. Keväällä 2024 olin yhteydessä Vian tulkkiin, jolta sain opinnäytetyöni idean – eli tarve tuli suoraan työelämästä. Ohjelman parissa työskentelevien tulkkiin ja tuottajan mukaan ohjelmasta ei ole ennen tehty opinnäytetyötä, vaikka kokivat sellaisen olevan tarpeellinen (Ilkka Kilpeläinen, tuottaja, henkilökohtainen tiedonanto 20.1.2025). Vaikka tilaajani on Yle, opinnäytetyöni keskittyy merkittävästi Vian tulkkiin työhön, työmenetelmiin, heidän haastatteluihinsa ja heidän havaintoihinsa. Koska viittomakielisestä ohjelmasta ei olla ennen tehty opinnäytetyötä, avaan perinpohjaisesti käännöksestä ja tulkkauksesta.

Opinnäytetyön teon aikana tein yhteistyötä ohjelman toimittajien ja tuottajan kanssa. Haastattelin Mikaela Tillanderia 17.9.2024 ohjelman asiantuntijana, joka toimii ohjelman toimittajana, ja osan jaksoista hän myös tuottaa.

Käynnit Ylen studiolla aloitin ohjelman kuvausten alettua kesätauon jälkeen 2024 syksyllä. Ensimmäinen käyntini oli 19.8.2024 ja viimeinen 17.2.2025. Kävin studiolla yhteensä seitsemän kertaa ja käyntieni aikana pidin tulkeille teemahaastattelut. Seurasin tulkkiin erilaisia toimintatapoja, ohjelmien kuvauksia ja erilaisia käännösratkaisuja. Tässä opinnäytetyössä käsittelen ohjelman tulkkamista,

kääntämistä ja äänitystä. Viitotuista ohjelmista löytyisi rutkasti tutkittavaa, mutta jouduin rajaamaan aiheeni tulkkaukseen ja jälkiäänitykseen.

12 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

12.1 Kehittämisehdotukset koskien käännöstä

Tulkit tekevät käännöstä käyttäen eri konsteja. Yksi haastateltava myönsi, että koska hän pyrkii tekemään ensimmäisellä katselukerralla käännöksestä mahdollisimman valmiin, hänen työprosessinsa on hyvin hidas ja aikaa vievä. Yhdeltä tulkilta tuli ehdotuksena, että tulkit oppisivat toisiltaan työtavoistaan ja käännösprosesseistaan. Kuten puheentunnistus ohjelman käyttö, jota yksi haastateltava käyttää jonkun verran. Vaikka puheentunnistusohjelmalla luotua tekstiä on vielä muokattava, se helpottaa kirjoittamisen taakkaa merkittävästi, varsinkin pitkien puheiden käännöstä. Myös tekoälyä harkittiin, mutta vielä ei ole selvää, miten sitä voisi hyödyntää.

Yksi haastateltava korosti, että käännöksen tekeminen vie omaa ammattitaitoa eteenpäin, sillä se on aivan erilaista kuin tulkkaus. Käännöksessä on aikaa ajatella ja reflektoida, valita parhaimmat mahdolliset vaihtoehdot ja lauserakenteet. Oma käännöstä ei silti voi viilata ikuisesti, sillä työaika on rajallisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että myös kääntäjän on luovuttava täydellisyyteen pyrkimisestä.

Mediatalolla tulkit työskentelivät kahdessa eri tilassa: toimistolla toimittajien ja tiiminvetäjän kanssa, tai sitten huoneessa, jossa kuvataan muiden ohjelmien tulkkauksia. Tämä tila ei ole maanantaina käytössä. Toimistossa on mahdollisuus käyttää tietokonetta, jossa on kaksi ruutua, ja kuvaushuoneessa pitää olla oma kannettava tietokone. Se, kummassa haluaa työskennellä, on makuasia –

kuvaushuoneessa saa yksityisyyttä ja työrauhaa. Mutta jos tulkki työskentelee kuvaushuoneessa, hän ei pysty kysymään yhtä helposti apua toimittajalta.

12.2 Kehittämisehdotukset koskien tulkkausta

Se, mitä tulkkauksilta vaaditaan ei ole aina tulkeille selvää. Esimerkiksi 2.11.2024 ilmestynyt jakso, jossa oli reletulkkausta. Vieras käytti epäselvää puhetta, ja hänen tulkkinsa tulkkasi vieraan sanoja katkonaisesti. Tulkaako viittomakielen tulkki myös sana kerralla, vai odottaako että saa koottua miellyttävän kokonaisuuden ennen kuin tulkkaa sen? Tulkkille ei kerrottu, ja hänen piti käyttää omaa harkintaansa. Mikäli hän olisi tulkannut vain toimittajalle, hän olisi voinut kysyä tältä, kumpaa tapaa suosii, mutta hänen tulkkaustaan tulisi seuraamaan yli kaksi tuhatta ihmistä.

Kun paikalla on kaksi vierasta, joista toinen viittoo ja toinen käyttää puhuttua kieltä, ja tulkkeja on paikalla kaksi, huomattiin uusi ongelma. Jos tukki A tulkkaa toimittajaa ja puhuvaa vierasta ja tulkki B spiikkaa viittovaa vierasta, tulkki A ei näe viittovaa vierasta, sillä hänen huomionsa on toimittajassa. Jos toimittaja sitten reagoi vieraan sanomiseen, hän ei tiedä mihin tämä viittaa tai mitä vieraan aikaisemmin selittämä ja nyt käyttämä viittoma tarkoittaa.

Yksi haastateltava tulkki toivoi, että vaikeat termit ja nimet, joille ei ole vielä vaikiintuneita viittomia voisivat näkyä videolla erillisinä nostoina erikseen tekstityksistä, että ne ikään kuin 'poltettaisiin' videolle. Näin tulkki voisi käyttää suoraan asian viittomaa, joka saattaa olla vieraampi suurimmalle osalle katsojista.

Kuvauksissa puhuville henkilöille asetetaan mikrofonit pöydälle, viittomakielellä kommunikoivilta ne otetaan pois. Jos keskustelu käydään kokonaan viittomakielellä, mikrofonit otetaan kokonaan pois. Mikrofonit vastaanottaa ääntä koko kuvausten ajan, tämän takia, jos keskustelu käydään tulkin kautta, tulkin viittominen kuuluu aina hänen viittoessa. Kuten läpsytys ja vaatteiden kohina. Ohjelman

tekijöiden mielestä se luo luonnollista äänimaisemaa. Kääntöpuoli tässä on se, jos tulkillä on vaatteet, joiden materiaali kohisee tavallista enemmän, saattaa se erottua häiritsevän paljon lopullisessa tuotoksessa. Tulkin tulisi pitää tämä mielessä ja välttää kuvauksissa vaatteita, jotka kahisevat, tai koruja, jotka kilisevät.

12.3 Kehittämisehdotukset koskien äänityötä ja jälkiäänitystä

Lähes kaikki haastateltavat toivoivat ohjaamista jälkiäänitykseen. Yksi haastateltava vetosi siihen, että kyseessä ei ole uutisohjelma, vaan keskusteluohjelma, eli sen ei kuulu kuulostaa paperista luetulta tai jäykältä. Tavoite on saada ohjelma kuulostamaan luonnolliselta ja uskottavalta. Palaute jälkiäänityksistä olisi myös toivottava, tulkit haluavat kehittyä ja tehdä ohjelmasta niin hyvän kuin se voi suinkin olla. Palautetta toivottiin suoraan Yleltä.

Koska tulkit nauhoittavat jälkiäänitykset erikseen, isona toiveena nostettiin mahdollisuus dialoginauhoitukseen. Se vaatisi kaksi mikrofonia ja kahdet kuulokkeet, myös oman ohjelman ääniraitojen nauhoitusta varten. Se toisi lisää luonnollisuutta, helpottaisi lukijoiden luonnollista kemiaa ja nopeuttasi äänitysprosessia. Toistaiseksi mahdollisuutta tähän ei olla tulkeille tarjottu, heillä on käytössään rajatut tilat, joissa on vain yksi mikrofoni. Tukit äänittävät ajoittain oman osuutensa myös yksin leikkaajan kanssa, jolloin he eivät kuule mitä toinen tulkki on äänittänyt eivätkä voi täten luontevasti teeskennellä reagoivansa tiettyyn äänensävyyn tai lukutapaan.

12.4 Muut huomiot

Yksi haastateltava korosti, että vastaavat ohjelmat ovat hyviä tapoja edustaa kielivähemmistöä ja esittää se normaalina asiana niin valtaväestölle kuin viittomakielisillekin. Tämän takia on myös tärkeää, että äänirepresentaatio on edustava ja uskottava. Äänirepresentaatio ei silti saa viedä huomiota viittomakielestä, mikä on ehdottomasti tärkeä osa ohjelmaa. Kummankin elementin on oltava yhtä laadukas.

Vaikka suurin osa ohjelman ohjaajista ei osaa viittomakieltä, toimittajat näkevät heikosti aikamerkkejä ja kommunikaatio kuvausten aikana studion ja ohjaajan välillä ei ole ideaalista, seurattessani kuvauksia ohjelman teko sujui yllättävän nopeasti. Se johtuu luultavasti siitä, että koko työryhmä tuntee prosessin etenemisen jo hyvin ja ovat kokeneita ammattilaisia.

Haastateltavat ilmaisivat tyytyväisyytensä ohjelmaan ja siihen, miltä se kokonaisuudessaan vaikuttaa. Ihminen on aina kriittinen omasta työstään ja pyrkii jatkuvasti parantamaan työntekoaan, mutta pääasiassa haastateltavat olivat mielisään siitä, että pääsevät tekemään ohjelmaa.

13 POHDINTA

Tavoitteeni oli käsitellä tulkin työ ja rooli Mikaela & Thomas -ohjelmassa, aina etukäteisvalmisteluista jälkiäänitykseen. Keskityin tulkkaukseen, käännöksen ja jälkiäänitykseen, sillä niiden toteutus eroaa muista viitotuista ohjelmista. Minua kiinnosti, mitkä kaikki asiat ovat tulkin päätettävissä, ja mihin kaikkeen hän pystyy ohjelmassa vaikuttamaan. Mitkä olivat tulkkien näkökulmia jälkiäänitykseen ja mitä kaikkia taitoja se heiltä vaatii. Miten ohjelman kääntäminen eroaa tulkkaamisesta ja miten se toteutetaan.

Vaikka tulkit ovat oleellisessa asemassa ohjelman toteutusta ja seuraavat sen tekoa lähes alusta loppuun, heillä on rajoitetusti mahdollisuuksia vaikuttaa työprosessiin ja esittää omia kehitysehdotuksiaan. Tulkkien odotetaan hoitavan tulkkaus tai käänнос annetussa ajassa mahdollisimman mutkattomasti. Todellisuudessa ohjelma menettäisi paljon, jos tulkkeja ei olisi. Se ei tavoittaisi kuulevaa yleisöä ilman käännöstä eivätkä puhuvat vieraat voisi tulla ohjelmaan ilman tulkkausta. Tulkit vaikuttavat siihen miltä ohjelma kuulostaa ja miltä vaikuttaa ja ovat merkittävä osa työryhmää. Tulkin työ on tehdä itsensä näkymättömäksi, jotta

osapuolten välinen kommunikaatio olisi mahdollisimman mutkaton, mutta vastaavan mutkattomuuden saavuttaminen vaatii rautaista ammattitaitoa.

Koska viitotuista ohjelmista ei olla ennen tehty opinnäytetöitä, uskon tämän antavan tietoa tulkeille ja asiasta kiinnostuneille, kuinka viitotusta sisällöstä voi tehdä entistä inklusiivisemmän. Jatkotutkimuksien aiheeksi voisi ottaa viittomakielisen materiaalin käänös menetelmät, kohdeyleisön mielipiteet ohjelman käännöksestä ja tulkkauksesta sekä eri viitottujen ohjelmien toteutusmenetelmät – mitä samaa, mitä eroja.

LÄHTEET

- Av-kääntäjät. (i.a.). *Av-kääntämisen faq*. Saatavilla 13.5.2025 <https://www.av-kaantajat.fi/FAQ/>
- de Wit, M., Perez, S., & Peterson, P. (2020). *Sign language interpreting on TV and media: sharing best practices* [Verkkolomake]. Saatavilla 5.2.2025 <https://static1.squarespace.com/static/5241699de4b09847f93f8123/t/5fc407ad18e72e5fdb558e80/1606682553723/Sign+language+interpreting+on+TV+and+media-+sharing+best+practices+.pdf>
- Hakkarainen, T. (ohjaus). (25.1.2025). Jakso: Mitä tekoäly on? Sarjassa *Mikaela & Thomas*. [Video]. Yle Areena. <https://areena.yle.fi/1-72474587>
- Hannila, P., & Kyngäs, P. (2008). *Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa*. [Opinnäytetyö, Helsingin ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:stadia-1210852529-2>
- Heikkinen, H. 2007. Puuha-Petestä Pokemoniin – Lastenohjelmien dubbaus Suomessa. Teoksessa R. Oittinen, & T. Tuominen (toim.), *Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. (s. 235–243). Tampereen Yliopistopaino
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2001). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino.
- Huovila, O. (2021). *Meikkitutoriaalinen tulkkaaminen viittomakielelle ja kahden tulkkauksen vertailu*. [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202104215317>
- Hytönen, N., & Rissanen, T. (toim.). (2026). *Käden käänteessä: viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöjä*. Helsinki: FINN LECTURA Ab
- Ilkka, J. [kilpeli]. (i.a.). *Twiiitit* [X profiili]. X. Saatavilla 16.9.2024. <https://x.com/kilpeli?t=BogE8mlBak9SnlfhnK2Ytg&s=08>
- Juhila, K. (i.a.). *Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteen tietoarkisto. Saatavilla 22.1.2025

- <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>
- Kallio, A. (i.a.). Litterointi. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteen tietoaarkisto. Saatavilla 22.3.2025
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>
- Kehitysvammaliitto. (i.a.). *Saavutettavuus*. Saatavilla 22.11.2024 [Kehitysvammaliitto » Saavutettavuus](#)
- Kela. (2019). Hakemus. Eläkettä saavan hoitotuki/16 vuotta täyttäneet vammaistuki EV 256 Saatavilla 18.1.2021 <https://www.kela.fi/documents/10192/3861304/EV256.pdf>
- Kela. (28.3.2024). *Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelua voidaan tarjota vain vuorovaikutukseen ihmisen kanssa*. <https://www.kela.fi/ajankohtaista/vammaisten-henkil%25C3%25B6iden-tulkkauspalvelua-voidaan-tarjota-vain-vuorovaikutukseen-ihmisen-kanssa>
- Kela. (i.a.). *Ajankohtaista vammaisten tulkkauspalveluista*. Saatavilla 16.9.2024. <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-ajankohtaista>
- Kela. (i.a.). *Vammaisten tulkkauspalvelu*. Saatavilla 28.9.2024. <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu>
- Kieliasiantuntijat. (i.a.-a). *Tulkkausalan megatrendit: hyvinvointi ja tulkkausala*. Saatavilla 13.5.2025 <https://kieliasiantuntijat.fi/tulkkausalan-megatrendit-hyvinvointi-ja-tulkkausala/>
- Kieliasiantuntijat. (i.a.-b). *Asioimistulkin ammattisaännöstö*. Saatavilla 25.2.2025 <https://kieliasiantuntijat.fi/fi/kieliasiantuntija-tyossa/ammattisaannosto-ja-lainsaadanto/asioimistulkin-ammattisaannosto/>
- Koski, S., & Sandholm, T. (2023). *Thomas Sandholm Syntynyt viittomaan*. SKS Kirjat.
- Kotimaisten kielten keskus. (15.5.2020). *Viittomakielen reletulkkauksen poistamisen seuraukset* [Verkkolomake]. Saatavilla 23.1.2020 https://kuorjenliitto.fi/wp-content/uploads/2020/05/Kannanotto_Kelalle_reletulkkauksesta_150520.pdf
- Koulukino. (i.a.). *Dubbaus*. Saatavilla 22.9.2024 <https://www.koulukino.fi/oppi-materiaalit/lumikuningatar-2015/dubbaus/>

- Kuurojen liitto. (i.a.). *Viittomakielten lautakunta*. Saatavilla 13.4.2025 <https://kuurojenliitto.fi/viittomakielten-lautakunta/>
- L 436/2017 Laki Yleisradio Oy:stä 28.6.2017/436. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380>
- Niemelä, V. (2018). *Kuuluuko voice over – ammattilaisen osaaminen mainoksissa?* [Opinnäytetyö, Metropolian ammattikorkeakoulu]. https://www.finna.fi/Record/theseus_metropolia.10024_152853?sid=4888579878
- Niemelä, V. (2018). *Kuuluuko voice over – ammattilaisen osaaminen mainoksissa?* [Opinnäytetyö, Metropolian ammattikorkeakoulu]. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152853/Niemela_Ville-Veikko.pdf?sequence=1
- Opetushallitus. (i.a.). *Kieli- ja kulttuurivähemmistöt*. Saatavilla 22.3.2025 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kieli-ja-kulttuurivahemmistot>
- Osuuskunta Via. (8.6.2022.). *Kurkistus Mikaela & Thomas -ohjelman kääntäjien työhön*. <https://osuuskuntavia.fi/kurkistus-mikaela-thomas-ohjelman-kaantajien-tyohon/>
- Sandholm, T. (toimittaja). (7.9.2024). *THL:n asiantuntija hallituksen rasismikampanjasta: On hyvä, että tähän on tartuttu*. Yle Areena. <https://areena.yle.fi/1-67093545>
- Sap. (i.a.). *Mitä tekoäly on?* Saatavilla 4.2.2025 <https://www.sap.com/finland/products/artificial-intelligence/what-is-artificial-intelligence.html>
- Silberstein, S. (i.a.). *Työelämätulkkkaus suomessa*. Humanistinen ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/handle/10024/69876>
- Suomen puhevammaisten tulkit. (i.a.). *Tulkin ammattieettinen säännöstö*. Saatavilla 17.1.2025 <https://www.puhevammaistentulkit.fi/tietoameista/tulkin-ammattieettinen-saannosto/>
- Suomen tulkkaukspalvelu (i.a.). *Simultaanitulkkaus*. <https://suomentulkkauspalvelu.fi/simultaanitulkkaus/>
- Tiihonen, T. 2007. Puhumme suomea! Mutta miten animaatioidubbaus oikein syntyy? Teoksessa R. Oittinen, & T. Tuominen (toim.), *Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. (s. 171–186). Tampereen Yliopistopaino

- Tommola, J. (toim.). (2004). *Kieli, teksti ja kääntäminen language, text and translation*. Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus. Turun yliopisto.
- Tommola, J. (toim.). (2006). *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä*. Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus. Turun yliopisto.
- Valtioneuvosto. (8.10.2009). *TV-ohjelmien tekstitys, selostus ja tulkkaus*. [Julkaisu]. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78243/Julkaisuja_40-2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Vertanen, E. 2007. Ruututeksti tiedon ja tunteiden tulkkina. Teoksessa R. Oittinen, & T. Tuominen (toim.), *Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. (s. 149–170). Tampereen Yliopistopaino
- Viittomakielialan Osuuskunta Via työehtosopimus 1.2.2020-31.12.2020*. Saatavilla 13.5.2025 https://osuuskuntavia.fi/wp-content/uploads/2021/05/VIA_2020_tuntipalkka_ja_muutokset_2021.pdf
- Wikipedia. (i.a.). *Voice-over*. Saatavilla 21.2.2024 <https://en.wikipedia.org/wiki/Voice-over>
- Yle. (10.1.2024). *Yle on lähettänyt uutisia viittomakielellä jo 30 vuotta*. <https://yle.fi/aihe/a/20-10006085>
- Yle. (i.a.). *Tekstitykset Ylen kanavilla*. Saatavilla 22.11.2024 <https://yle.fi/aihe/a/20-10006892>
- Yle. (i.a.). *Ylen historia*. Saatavilla 17.1.2025 <https://yle.fi/aihe/a/20-10006904>

LIITE 1. Kysymykset Osuuskunta Vian tulkeille

1. Saanko tallentaa tämän haastattelun?
2. Kuinka kauan olet työskennellyt M&T ohjelmassa, tulkkina tai kääntäjänä?
3. Kuinka kauan olet tulkannut Ylellä?
4. Mitä mieltä olet ohjelman käännöksen digitaalisesta puolesta (nykyään)?
Kamerat, mistä katsot ohjelmaa, tietokone, audio-huone.
5. Mitä kehityskohteita olet huomannut käännösprosessissa?
6. Mitä kehityskohteita toivot äänitysprosessilta?
7. Tuleeko sinulle mieleen vielä joku muu kehityskohde?
8. Kun ohjelmassa on yksi viittova ja yksi puhuva vieras, miten spiikkausta voisi mielestäsi parantaa?
9. Millaisia poikkeuksellisia tulkkauksia olet tehnyt M&T ohjelmassa? Kerro niistä lisää.
10. Minkä osan kääntäjän/tulkin työssä tämän ohjelman käännöksessä/tulkkaamisessa olet kokenut onnistuneeksi?
11. Onko sinulla vielä lisättävää aiheeseen liittyen?

LIITE 2. Asiantuntijahaastattelu 17.9.2024, Mikaela Tillander

1. Mistä M&T:n idea alun perin lähti, vai oliko se luonnollinen evoluutio mm. viikko viitottuna - ohjelmalle?
2. Miten tapasit Thomaksen ja mikä oli teidän aivan ensimmäinen yhteinen projektinne, joko tv:ssä tai muualla?
3. Onko teknologian kehitys mielestäsi tuonut parannuksia viitottujen ohjelmien tekoon? Oletko huomannut haittoja?
4. Kirjassaan Thomas sanoi, että alussa sinun piti olla M&T ohjelmassa yksin. Mitä mieltä olet siitä, että hänet määrättiin mukaan?
5. Onko sinulla mahdollisesti ajatuksia tai mielipiteitä ohjelman käännösprosessista ja/tai tulkkien työstä?
6. Voitko kertoa hieman ohjelman tuottamisesta?
7. Onko ohjelma tuonut positiivista vaikutusta viittomakielisten yhteisölle?
8. Koetko työsi olevan arvokas? Millä tavalla?
9. Koskien viitottuja ohjelmia: Miltä tulevaisuus mielestäsi vaikuttaa? Mitä toivot siltä?
10. Mainitsenko sinut opinnäytetyössäni toimittajana vai jonakin muuna?